

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 czerwca 2013r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Alicja Sołowińska

Sędziowie: SA Dorota Elżbieta Zarzecka

SO del. Piotr Prusinowski (spr.)

Protokolant: Edyta Katarzyna Radziwińska

po rozpoznaniu w dniu 4 czerwca 2013 r. w Białymstoku

sprawy z wniosku I. M.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

na skutek skargi wnioskodawczyni I. M.

o wznowienie postępowania

zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łomży z dnia 8 grudnia 2011 r. sygn.akt III U (...)oraz wyrokiem Sądu Apelacyjnego Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku z dnia 23 maja 2012r. sygn. akt III AUa 166/12

I. zmienia w całości wyrok Sądu Apelacyjnego Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku z dnia 23.05. 2012r. sygn. akt III AUa 166/12 oraz Sądu Okręgowego Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łomży z dnia 8.12.2011r. sygn. akt III U (...) jak też poprzedzającą go decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. z dnia 13.10. 2011r.,

nr (...) -1/25/E w ten sposób, że podejmuje wypłatę emerytury wstrzymanej I. M. od dnia 1.10.2011r. i zasądza od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. na rzecz wnioskodawczyni kwotę 30 (trzydzieści) złotych tytułem zwrotu kosztów procesu,

II. wniosek z dnia 20.12.2012r. o wypłatę odsetek przekazuje do rozpoznania Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B..

III. zasądza od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. na rzecz wnioskodawczyni I. M. kwotę 120 (sto dwadzieścia) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sygn. akt: III AUa 1321 /12

UZASADNIENIE

I. M. wniosła skargę o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 23 maja 2012 roku, w sprawie o sygn. akt III AUa 166/12. Wystąpiła również o zmianę zaskarżonego wyroku w całości poprzez uchylenie decyzji ZUS z dnia 13.10.2011 r. i zasądzenie od pozwanego na

rzecz powódki kwoty 55.274,15 zł. tytułem zaległych świadczeń emerytalnych, o natychmiastowe wznowienie wypłaty świadczeń emerytalnych oraz o zasądzenie od pozwanego kosztów procesu.

W uzasadnieniu podała, iż wnosi o wznowienie postępowania w sprawie o wypłatę zaległych świadczeń emerytalnych zgodnie z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 roku.

Sąd Apelacyjny ustalił, co następuje:

W dniu 5 marca 2009r. wnioskodawczyni złożyła wniosek o emeryturę. Organ rentowy decyzją z dnia 16 marca 2009r. przyznał ubezpieczonej prawo do emerytury. Następnie decyzją z dnia 13 października 2011r. ZUS wstrzymał wypłatę emerytury od dnia 1 października 2011r. Podstawę do wydania przedmiotowej decyzji stanowił art. 28 ustawy o zmianie ustawy o finansach publicznych (Dz. U. nr 257, poz. 1726).

Od powyższej decyzji ubezpieczona złożyła odwołanie domagając się zmiany zaskarżonej decyzji i dalszej wypłaty emerytury po dniu 30 września 2011 roku.

Sąd Okręgowy w Łomży wyrokiem z dnia 8 grudnia 2011 roku, sygn. akt III U (...) oddalił odwołanie. Następnie orzeczeniem z dnia 23 maja 2012r. Sąd Apelacyjny w Białymstoku oddalił apelacją ubezpieczonej.

Po ogłoszeniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012r. w sprawie K 2/12 skarżąca wniosła o podjęcie zawieszono świadczenie emerytalnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

W pierwszej kolejności należy ocenić, czy skarga o wznowienie postępowania zakończono prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 23 maja 2012r. wydanym w sprawie III AUa 166/12 jest dopuszczalna, albowiem opiera się na ustawowej podstawie wznowienia. W orzecznictwie SN wskazano, że samo sformułowanie podstawy wznowienia w sposób odpowiadający treści przepisów o wznowieniu postępowania [Dział VI KPC] nie oznacza jeszcze oparcia skargi na ustawowej podstawie wznowienia [vide postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 czerwca 2005r., IV CZ 50/05, LEX nr 533865].

Zgodnie z art. 401¹ kpc można żądać wznowienia postępowania również w wypadku, gdy Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą, na podstawie którego zostało wydane orzeczenie. W przedmiotowej skardze ubezpieczona wskazała, że domaga się wznowienia postępowania z uwagi na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012r., sygn. akt K 2/12. Przytoczone orzeczenie wskazuje na niezgodność z Konstytucją przepisów stanowiących podstawę rozstrzygnięcia w postępowaniu objętym skargą. Należy zatem uznać, że skarga jest dopuszczalna oraz wniesiona w ustawowym terminie, o którym mowa w art. 407 § 2 kpc.

Po wtóre należy wskazać, że okoliczności przedmiotowej sprawy są bezsporne. Organ rentowy wstrzymał wypłatę świadczenia odwołującej od dnia 1 października 2011r., gdyż nie został rozwiązany stosunek pracy. Podstawą tego rozstrzygnięcia, jak też wyroku Sądu Okręgowego w Łomży wydanego w sprawie sygn. III U (...) i Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 23 maja 2012r., sygn. III AUa 166/12 były przepisy, które regulują zasady ustalania świadczeń emerytalno-rentowych wymienione w art. 100-114 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. 2009, nr 153, poz. 1227 ze zm.). Zgodnie z art. 103 a wskazanej ustawy prawo do emerytury ulega zawieszeniu bez względu na wysokość przychodu uzyskiwanego przez emeryta z tytułu zatrudnienia kontynuowanego bez uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z pracodawcą, na rzecz którego wykonywał je bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury, ustalonym w decyzji organu rentowego. Powyższy przepis został dodany z dniem 1 stycznia 2011 roku przez art. 6 pkt. 2 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 roku o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2010, nr 257, poz. 1726). Regulacja ta oznaczała, że prawo do emerytury ulegało zawieszeniu bez względu na wysokość przychodu uzyskiwanego przez

emeryta z tytułu zatrudnienia kontynuowanego bez uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z pracodawcą, na rzecz którego wykonywał je bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do świadczenia emerytalnego.

Wprowadzone do systemu emerytalnego rozwiązanie budziło wątpliwości świadczeniobiorców co do zgodności z Konstytucją. W rezultacie w przedmiotowej sprawie wypowiedział się Trybunał Konstytucyjny, który w przytoczonym już powyżej wyroku z dnia 13 listopada 2012 roku, sygn. akt K 2/12 (Dz. U. 2012 poz. 1285) orzekł, że art. 28 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 roku o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw w związku z art. 103a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, dodanym przez art. 6 pkt 2 ustawy z 16 grudnia 2010 roku w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do osób, które nabyły prawo do emerytury przed 1 stycznia 2011 roku, bez konieczności rozwiązania stosunku pracy, jest niezgodny z zasadą ochrony zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa, wynikającą z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Wyrok ten został opublikowany w Dzienniku Ustaw z dnia 22 listopada 2012 roku.

W konsekwencji spór sprowadza się do wyjaśnienia, czy istnieją przesłanki do wznowienia postępowania i wypłaty wstrzymanego świadczenia emerytalnego od dnia 1 października 2011 roku, czy też od dnia ogłoszenia wyroku Trybunału Konstytucyjnego. Innymi słowy spór dotyczy skutków derogacyjnych niekonstytucyjnego przepisu, w szczególności czy przepis niekonstytucyjny traci moc ex tunc [od początku jego wejścia w życie], czy też ex nunc [od momentu stwierdzenia jego niekonstytucyjności].

Niewątpliwie poruszona problematyka skuteczności wyroków Trybunału Konstytucyjnego należy do zagadnień skomplikowanych i mogących budzić wątpliwości. Może to mieć miejsce zwłaszcza w sytuacji, gdy Trybunał skorzysta z uprawnienia określonego w treści art. 190 ust. 3 Konstytucji. Zgodnie z tym przepisem orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, jednak Trybunał Konstytucyjny może określić inny termin utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego. Termin ten nie może przekroczyć osiemnastu miesięcy, gdy chodzi o ustawę, a gdy chodzi o inny akt normatywny - dwunastu miesięcy. W przypadku orzeczeń, które wiążą się z nakładami finansowymi nie przewidzianymi w ustawie budżetowej, Trybunał Konstytucyjny określa termin utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego po zapoznaniu się z opinią Rady Ministrów.

Jak wynika z analizy wyroku Trybunału Konstytucyjnego wydanego w sprawie K 2/12 utrata mocy obowiązującej niekonstytucyjnego przepisu nie została odroczone w czasie, a zatem ten aspekt sprawy nie podlega dalszemu badaniu. Natomiast rozważenia wymaga, czy w takim razie należy automatycznie stwierdzić utratę mocy obowiązującej przepisu ze skutkiem ex tunc.

W doktrynie ukształtowały się dwa przeciwstawne stanowiska. Pierwsze opiera się na założeniu wynikającym z treści art. 190 ust. 1 Konstytucji, zgodnie z którym orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne. Zwolennicy tego poglądu przywiązują szczególną uwagę do semantycznego znaczenia pojęcia utraty mocy obowiązującej. Skoro przepis traci moc z określoną datą, to znaczy że do tego czasu wywiera skutki prawne.

Z drugiej strony istnieje ustabilizowane stanowisko, iż przepis traci swój byt ex tunc, a więc od początku jego obowiązywania. Ma to miejsce w sytuacji, gdy sam tryb uchwalania ustawy był wadliwy [por. Prawo intertemporalne w orzecznictwie TK i SN pod redakcją E. Ł. i K. O.; Biblioteka Narodowa, W. K. W. 2008, str. 42 i nast.]. W tym miejscu trzeba zwrócić uwagę na treść uzasadnienia wyroku TK z dnia 13.11.2012r. w sprawie K2/12. Otóż Trybunał zauważył, że w toku prac legislacyjnych pierwotnie nowelizacja miała obejmować osoby przechodzące na wcześniejszą emeryturę. Z uwagi na zmianę zakresu zastosowania tej nowelizacji zostały podniesione uwagi krytyczne odnośnie konstytucyjności tego rozwiązania [vide uwagi SN do rządowego projektu ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw, znak BSA (...)]. W konsekwencji nowelizacja objęła osoby, które uzyskały prawo do emerytury bez konieczności rozwiązania stosunku pracy.

W dalszej kolejności trzeba zauważyć, że nie tylko doktryna, lecz także orzecznictwo Sądu Najwyższego formułuje stanowisko zmierzające w kierunku niestosowania przepisu niekonstytucyjnego do stanów faktycznych, w których formalnie nie dokonano jeszcze derogacji. Na poparcie tej tezy można odwołać się do postanowienia SN z dnia

7 grudnia 2000r. w sprawie sygn. III ZP 27/00, OSNP 2001/10/331, zgodnie z którym akt normatywny uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą nie powinien być stosowany przez sąd w odniesieniu do stanów faktycznych sprzed ogłoszenia orzeczenia Trybunału. Podobny pogląd wypowiedział Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 5 września 2001r., II UKN 542/00, OSNP 2003/11/276, stwierdzając że sąd drugiej instancji, który rozstrzyga sprawę po stwierdzeniu niezgodności przepisu ustawy z Konstytucją, nie może pominąć stanowiska Trybunału Konstytucyjnego i oddalić apelacji od wyroku, który został wydany przez sąd pierwszej instancji na podstawie przepisu niezgodnego z Konstytucją. W kolejnym wyroku z dnia 12 czerwca 2002r., II UKN 281/01, Sąd Najwyższy zaprezentował stanowisko, że nie jest usprawiedliwioną podstawą kasacji zarzut zaniechania zastosowania obowiązującego w dacie wyrokowania przepisu ustawy, który następnie został uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją. Orzecznictwo Sądu Najwyższego co do tego, że przy rozpoznawaniu środka odwoławczego sądy nie powinny stosować przepisu prawa, który został uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, jest jednolite. Zaprezentowana linia orzecznictwa SN jest stabilna i prowadzi do wniosku, że utrata mocy obowiązującej przepisu z powodu jego niezgodności z Konstytucją co do zasady oznacza, że przepis ten nie może być stosowany poczynając od daty jego uchwalenia. Wyrok Trybunału ma generalnie skutki retroaktywne, a przez to zachodzi konieczność ponownego rozpoznania sprawy z pominięciem już niekonstytucyjnego przepisu (vide także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 listopada 2008r., V CO 43/08, LEX nr 564856, wyrok z dnia 21 listopada 2006r., II PK 42/06, LEX nr 950622; wyrok NSA w W. z dnia 15 listopada 2006r., II OSK (...), Lex 318307; wyrok SN z dnia 10 listopada 1999r., I CKN 204/98, OSNC 2000, nr 5, poz. 94; wyrok z dnia 16 grudnia 1999r., II CKN 632/98, nie publ.).

Nie można pominąć, że w postanowieniu SN z dnia 13 stycznia 2009 roku, II PO 8/08, wyrażono stanowisko, iż po wznowieniu postępowania na podstawie art. 401¹ § 1 kpc, Sąd stwierdzając, że orzeczenie wydane zostało na podstawie obowiązującego aktu prawnego, ma jednocześnie przesłankę do innego rozstrzygnięcia sprawy, uznając, że choć akt ten obowiązywał, to nie powinien być zostać w sprawie zastosowany, co okazało się dopiero po orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego (LEX nr 738350). W uzasadnieniu orzeczenia SN wskazał, że akt normatywny uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą, nie powinien być stosowany przez Sąd w odniesieniu do stanów faktycznych sprzed ogłoszenia orzeczenia Trybunału.

Przyjęcie rozumowania odmiennego sprowadza się do konieczności formułowania podstawy prawnej wyroku na podstawie niezgodnego z Konstytucją przepisu ustawy wprowadzającej w życie obowiązek wstrzymania emerytury w stosunku do osoby, która nie rozwiązała stosunku pracy. Niekonstytucyjność przepisu ustawowego z istoty rzeczy jest stwierdzana po okresie jego obowiązywania, w sytuacji w której regulacja wywarła negatywny skutek w sferze praw jednostki. Nie można dzielić uprawnień skarżącej do emerytury na okres do dnia ogłoszenia wyroku TK [zasadne wstrzymanie świadczenia] i po dniu ogłoszenia wyroku Trybunału [wznowienie prawa do świadczenia]. Warto w tym miejscu podkreślić, że wznowienie prawa do wypłaty świadczenia nie wymaga od sądu określenia szczególnych przesłanek, lecz stwierdzenia jedynie faktu wstrzymania prawa do świadczenia. W konsekwencji odwołująca ma prawo do uzyskania świadczenia, które zostało jej wstrzymane w sposób niezgodny z prawem. Skutek retroaktywny orzeczeń Trybunału powinien w szczególności dotyczyć sytuacji, gdy wykonanie wyroku nie wymaga zmian legislacyjnych.

Rozstrzygając sporne zagadnienie wypada też zauważyć, że tle stanów faktycznych wywołanych orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13.11.2012r., w sprawie K 2/12 zapadły orzeczenia wskazujące jednoznacznie na retroaktywny skutek wyroku TK (por. np. wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 21 lutego 2013r., II AUa 41/13, LEX nr 1280645; wyrok Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 17.04.2013r., w sprawie sygn. III AUa 1202/12, Lex 1306033).

Zaprezentowanej oceny nie może zmienić stanowisko Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 lutego 2006r. w sprawie SK 45/04. Wówczas Trybunał orzekł, że art. 103a ust. 2a ustawy z dnia 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych jest zgodny z art. 2, art. 31 ust. 3, art. 32 i art. 67 Konstytucji. Faktycznie wtenczas ingerencja ustawodawcy nie polegała na zniesieniu nabytego prawa do emerytury, czy też jego zmniejszeniu, ale na wprowadzeniu dodatkowych warunków jego realizacji. Tymczasem na gruncie przedmiotowej sprawy nie chodzi o wyeliminowanie

z porządku prawnego art. 103 a ust. 2 a ustawy emerytalnej, lecz chodzi o rozróżnienie momentu uzyskania prawa do emerytury. Niekonstytucyjność rozwiązania obejmuje osoby, które uzyskały prawo do emerytury pod rządem przepisów umożliwiających uzyskanie świadczenia bez uprzedniego rozwiązania stosunku pracy. Natomiast w wyniku zmian legislacyjnych zastosowano do nich przepisy, które nie obowiązywały w dacie uzyskania prawa do świadczenia. Stąd też dotychczasowe poglądy wyrażone w orzecznictwie [głównie Sądów Apelacyjnych], wydane przed dniem ogłoszenia wyroku Trybunału w sprawie K 2/12 nie mogą dowodzić o braku podstaw do wznowienia postępowania ze skutkiem ex tunc.

Reasumując powyższe rozważania, stwierdzenie przez Trybunał Konstytucyjny niezgodności z Konstytucją art. 28 ustawy z dnia 16 grudnia 2010r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 257, poz. 1726) w związku z art. 103a ustawy z dnia 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych prowadzi do derogacji uznanych za niezgodne z Konstytucją przepisów ze skutkiem ex tunc.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 401¹ kpc Sąd wznowił postępowanie w sprawie i na mocy art. 412 § 2 kpc zmienił zaskarżony wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 23.05. 2012r. sygn. akt III AUa 166/12 oraz Sądu Okręgowego w Łomży z dnia 8.12.2011r. sygn. akt III U 1223/11, jak też poprzedzającą go decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. z dnia 13.10. 2011r., nr (...) -1/25/E w ten sposób, że podjął wypłatę emerytury wstrzymanej I. M. od dnia 1.10.2011r.

Wniosek skarżącej zawarty w punkcie 2. wniesionej skargi z dnia 20.12.2012r. - o zasądzenie odsetek od przyznanego świadczenia, jako żądanie nowe, nie rozpoznane jeszcze przez organ rentowy, na podstawie art. 477¹⁰ § 2 k.p.c., Sąd Apelacyjny przekazał do rozpoznania Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B..

O kosztach procesu Sąd Apelacyjny orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 2 kpc w zw. z art. 35 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005r. koszty sądowe w sprawach cywilnych (DZ. U. z 2010r., nr 90, poz. 594 ze zm.) w zw. z §13 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. z 2002 r., nr 163 poz. 1348 ze zm.), z czego 30 zł. zasądzone tytułem zwrotu kosztów procesu i 120 złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.